

به نام خداوند جان و خرد

به نامه ریزی فرهنگی

دکتر نوریه شادالری

تهران : ساکو

سرشناسه : شادالویی، نوریه، ۱۳۳۷-
 عنوان و نام پدیدآور : برنامه‌ریزی فرهنگی / مؤلف نوریه شادالویی.
 مشخصات نشر : تهران، ساکو ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری : ۱۳۶ص: نمودار.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۹-۰۲۷-۷
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۵.
 موضوع : مدیریت فرهنگی - ایران
 موضوع : مدیریت فرهنگی - ایران - برنامه‌ریزی
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۷ ۴ب۲ش/ HM۶۲۱
 رده‌بندی دی‌یو : ۳۰۶/۰۹۵۵
 شماره شابشناسی ملی : ۵۱۳۱۷۸۷

www.nashresat.com

نام کتاب : برنامه‌ریزی فرهنگی
 مؤلف : نوریه شادالویی
 ناشر : ساکو
 ویراستار : مهدیه مهرآیین
 چاپخانه : عطا
 سال نشر : ۱۳۹۷
 نوبت چاپ : اول
 شمارگان : ۵۰۰
 قیمت : ۱۵۰۰۰ تومان
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۹-۰۲۷-۷

ISBN: 978-600-479-027-7

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به انتشارات ساکو است.

دفتر مرکزی: انقلاب، (روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، خیابان هفتر رازی).

خیابان ومید نظری شرقی، پلاک ۶۱، واحد A21

دفتر مرکزی: ۶۶۹۵۶۰۴۸ - ۶۶۹۵۶۰۵۵

مرکز فروش: ۶۶۴۹۰۷۲۵ - ۶۶۴۹۴۵۲۴

فهرست مطالب

صفحه

انتخاب بدیل مناسب.....	۳۱
تدوین برنامه‌های فرعی و پشتیبانی.....	۳۱
تنظیم توالی فعالیت‌ها و جداول زمانی.....	۳۱
بیان کردن برنامه‌ها در قالب ارقام بودجه و برنامه	
تخصیص منابع مالی.....	۳۲
ارزیابی میزان پیشرفت کار.....	۳۲
نیازسنجی ضرورت برنامه‌ریزی.....	۳۳
اهداف نیازسنجی.....	۳۴
اصول نیازسنجی.....	۳۴
انواع برنامه‌ریزی.....	۳۷
انواع برنامه‌ریزی از جنبه افق زمانی.....	۳۷
انواع برنامه‌ریزی از نظر مکانی.....	۳۷
انواع برنامه‌ریزی از نظر حوزه عملکرد.....	۳۷
انواع برنامه‌ریزی از جنبه ماهیت.....	۳۸
برنامه‌ریزی عملیاتی (اجرایی).....	۴۱
برنامه‌ریزی تخصصی.....	۴۱
خودآزمایی فصل دوم.....	۴۳

فصل ۱: برنامه‌ریزی فرهنگی

فرهنگ.....	۴۶
معنای لغوی واژه فرهنگ.....	۴۶
تعریف برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۴۹
سیر اجمالی برنامه‌ریزی فرهنگی در ایران.....	۵۲
انواع برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۵۶
عناصر فرهنگ.....	۵۶
هنجارها.....	۵۷
ارزش‌ها.....	۵۹
عقاید و باورها.....	۵۹
نمادها.....	۶۰
صنایع فرهنگی و هنری.....	۶۰
ویژگی‌های فرهنگ.....	۶۱
پذیرش اجتماعی.....	۶۱

عنوان

پیشگفتار.....	۶
---------------	---

فصل ۱: برنامه‌ریزی

مقدمه.....	۱۰
تعاریف مفهومی.....	۱۰
تعریف برنامه.....	۱۱
تعریف برنامه‌ریزی.....	۱۱
تفاوت برنامه و برنامه‌ریزی.....	۱۴
ضرورت و اهمیت برنامه‌ریزی.....	۱۴
اهداف برنامه‌ریزی.....	۱۵
سطوح برنامه‌ریزی.....	۱۶
گرایش‌های برنامه‌ریزی.....	۱۷
آسیب‌های برنامه‌ریزی.....	۱۸
روش‌های کاهش آسیب در برنامه‌ریزی.....	۱۸
خودآزمایی فصل اول.....	۲۰

فصل ۲: اصول و مبانی برنامه‌ریزی

مقدمه.....	۲۲
اصول و مبانی برنامه‌ریزی.....	۲۳
اصول برنامه‌ریزی.....	۲۳
محاسن برنامه‌ریزی.....	۲۵
معایب برنامه‌ریزی.....	۲۶
تغییر و برنامه‌ریزی.....	۲۶
مراحل برنامه‌ریزی.....	۲۸
شناسایی مقتضیات موجود (فرصت‌ها و محدودیت‌ها،	
نقاط قوت و ضعف).....	۲۹
تعیین اهداف کوتاه مدت.....	۲۹
کسب اطلاعات کامل درباره فعالیت‌های ضروری.....	۲۹
طبقه‌بندی و تحلیل اطلاعات.....	۲۹
ارائه فرضیه‌هایی بر مبنای پیش‌بینی وضعیت آینده.....	۳۰
جستجوی بدیل‌ها و برنامه جایگزین.....	۳۰
ارزیابی بدیل‌های گوناگون.....	۳۰

شاخص‌های مصرف کالاها و خدمات فرهنگی.....	۸۳
شاخص‌های توسعه فرهنگی، نیروی انسانی، فضاها و	
تجهیزات فرهنگی.....	۸۴
کتاب.....	۸۴
مطبوعات.....	۸۵
سینما.....	۸۵
موسیقی، تئاتر و سایر فعالیت‌های هنری.....	۸۶
ورزش.....	۸۶
رادیو و تلویزیون.....	۸۷
خبرگزاری.....	۸۷
امور مذهبی.....	۸۷
میراث فرهنگی و امور سیاحتی.....	۸۸
اقتصاد فرهنگ، پژوهش و مشارکت فرهنگی.....	۸۹
مبادلات فرهنگی.....	۸۹
وسایل ارتباطی.....	۹۰
خود آزمایی فصل سوم.....	۹۱

فصل ۴: اصول برنامه‌ریزی فرهنگی

مبانی برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۹۴
برنامه‌ریزی فرهنگی عامل تغییر یا ثبات.....	۹۴
ملاحظات و محدودیت‌های برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۹۵
اصول برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۹۶
مراحل برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۹۸
آگاهی از وضعیت موجود.....	۹۸
آگاهی از نیازها یا مسائل فرهنگی.....	۹۹
آگاهی از شرایط فرهنگی.....	۹۹
گردآوری اطلاعات.....	۹۹
تعیین هدف.....	۱۰۰
در نظر گرفتن پیش فرض‌های برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۱۰۲
در نظر گرفتن ملاحظات اساسی.....	۱۰۳
تعیین راه حل‌ها و راهبردهای کلی.....	۱۰۵
مقایسه راهبردهای مختلف در پرتو هدف‌های مورد نظر.....	
مسئله اساسی.....	۱۰۷
معیارها.....	۱۰۸

اکتسابی بودن.....	۶۲
تحول پذیری.....	۶۲
ضرورت برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۶۴
سطوح برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۶۵
ویژگی‌های برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۶۶
رابطه فرهنگ و برنامه‌ریزی.....	۶۸
چگونگی تدوین برنامه فرهنگی.....	۷۰
تعریف برنامه فرهنگی.....	۷۰
راهبرد افزایش ارتقای فرهنگی.....	۷۱
تعریف تدوین فعالیت‌های فرهنگی.....	۷۲
مدیریت فعالیت‌های فرهنگی: اصول، چارچوب‌ها و شیوه	
تدوین طرح‌ها.....	۷۲
اهمیت و فواید برگزاری فعالیت‌های فرهنگی.....	۷۲
ویژگی‌های شناختی مدیریت فرهنگی.....	۷۳
تخصص.....	۷۳
تعهد.....	۷۳
موقعیت‌شناسی.....	۷۳
جریان‌شناسی.....	۷۳
حساسیت اجتماعی و حساسیت عمومی در مدیریت	
فرهنگی.....	۷۳
حساسیت اجتماعی.....	۷۴
حساسیت عمومی.....	۷۴
کارگزار روابط عمومی و مدیریت فرهنگی.....	۷۴
تأثیرات و آسیب‌پذیری فعالیت‌های فرهنگی.....	۷۴
نقش رسانه‌ها در پیشبرد امور فرهنگی.....	۷۵
مطبوعات.....	۷۵
صدا و سیما.....	۷۵
حوزه علمیه.....	۷۶
شیوه‌های تدوین و رهبری فرهنگ.....	۷۶
اهم شیوه‌های برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۷۷
اصول حاکم بر برنامه‌های فرهنگی.....	۷۷
تفاوت فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغاتی.....	۷۹
تأثیر متقابل فرهنگ و تبلیغات در جامعه.....	۸۰
شاخص‌های فرهنگی.....	۸۰
شاخص‌های تحولات فکری، بینشی و رفتاری.....	۸۲

۱۱۴.....	برنامه‌ریزی فرهنگی گسسته.....	۱۰۸.....	حوزه اقدام و عمل.....
۱۱۵.....	نیاز و برنامه‌ریزی فرهنگی.....	۱۰۸.....	روش شناسی.....
۱۱۵.....	نیاز.....	۱۰۸.....	شیوه عمل.....
۱۱۶.....	دیدگاه‌های مختلف در مورد نیاز.....	۱۰۸.....	مقایسه کمی.....
۱۲۰.....	اهمیت نیازسنجی.....	۱۰۹.....	انتخاب یک راه حل یا یک راهبرد نهایی.....
۱۲۲.....	نیاز فرهنگی.....		خط مشی‌ها و سیاست‌ها در سطوح بالای سازمانی
۱۲۲.....	فرهنگ و نیاز.....	۱۰۹.....	(برنامه‌ریزی استراتژیک).....
۱۲۵.....	برنامه‌ریزی SWOT.....		خط مشی‌ها و سیاست‌ها در سطوح میانی (برنامه‌ریزی
۱۲۶.....	بررسی محیط خارجی.....	۱۰۹.....	تاکتیکی).....
۱۲۷.....	فرصت‌های برنامه‌ریزی فرهنگی در ایران.....	۱۱۰.....	برنامه‌ریزی اجرایی.....
۱۲۷.....	تهدیدهای برنامه‌ریزی فرهنگی ایران.....	۱۱۰.....	تنظیم برنامه‌های پشتیبانی.....
۱۲۸.....	بررسی محیط درونی.....		نشان دادن برنامه‌ها در قالب اهداف و ارقام و اعراف و انعطاف بودجه
۱۲۸.....	عوامل دخیل در محیط درونی.....	۱۱۱.....	(تنظیم بودجه).....
۱۲۹.....	نقاط قوت برنامه‌ریزی فرهنگی در ایران.....	۱۱۲.....	انواع برنامه‌ریزی فرهنگی.....
۱۳۰.....	نقاط ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی در ایران.....	۲.....	برنامه‌ریزی آرمان‌گرایانه.....
	راهکارهای عملیاتی جهت سهولت در اجرای برنامه‌های	۱۲.....	برنامه‌ریزی واقع‌بینانه.....
۱۳۲.....	راهبردی فرهنگ.....	۱۱.....	برنامه‌ریزی راهبردی (استراتژیک).....
۱۳۴.....	خبرگزاری فصل چهارم.....	۱۱۳.....	برنامه‌ریزی توسعه‌گرا (دموکراتیک).....
۱۳۵.....	کتابنامه.....	۱۱۴.....	برنامه‌ریزی فرهنگی پیوسته.....

پیشگفتار

همه انسان‌هایی که از گذشته‌های دور تاکنون در اقصی نقاط گیتی زندگی کرده و می‌کنند برای تفسیر و تحلیل و رفع نیازهای مختلف خود گرد هم آمده و در چارچوب گروه‌های اجتماعی و جوامع انسانی منظومه‌ای هماهنگ و انسجام یافته یعنی فرهنگ را به وجود آورده‌اند. فرهنگ از طرفی یک پدیده عام است، یعنی هیچ گروه و جامعه انسانی نبوده و نیست که فرهنگ نداشته باشد و از طرف دیگر از آنجا که هر گروه و جامعه‌ای پیوسته تحلیل و تفسیر خود را از واقعیات حیات و نیازهای بشر داشته و برخورد ویژه خود را در تلاش برای رفع این نیازها م‌نول داشته، طبیعتاً فرهنگ خاص خود را ساخته است.

فرهنگ یکی از مهمترین و اساسی‌ترین نهادهای اجتماعی است که تعیین‌کننده و شکل‌دهنده کل نظام اجتماعی است. فرهنگ و برنامه‌ریزی که موضوع اصلی کتاب برنامه‌ریزی فرهنگی است از ابعاد و زوایای خاصی برخورد دارند.

برای انسجام و همبستگی افراد یک جامعه، اهمیت فرهنگ روشن و برنامه‌ریزی کلان و خرد برای آن موجب همبستگی و انسجام افراد جامعه می‌شود. در برنامه‌ریزی فرهنگی اصول و مراحل مهمی مدنظر است که اگر بر طبق مراحل آن پیش نرود و اجزای آن پیوسته و همبسته نباشد مسائل و مشکلات آسیب‌زایی در جامعه ایجاد خواهد آورد.

برنامه‌ریزی فرهنگی، تنظیم روندی از پیش طراحی شده بر رسیدن به اهداف مشخص و زمان‌بندی شده است. آنچه لزوم برنامه‌ریزی فرهنگی را ضروری می‌آورد، بهبود کمی و کیفی محصولات فرهنگی و یا به اصطلاح، ساختارهای فرهنگ‌سازی جامعه را اصلاح ساختار جامعه است. اصولاً برنامه‌ریزی بر اساس این فرض پذیرفته شده انجام می‌گیرد که امکانات و منابع ما محدود است و بهره‌گیری توأم با روزمرگی از منابع محدود، صدمات جبران‌ناپذیری به بار خواهد آورد. امروزه مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی در تمام علوم انسانی و اجتماعی، امری غیر قابل انکار تلقی و عملاً شاخصی برای تفکیک کشورهای پیشرفته از غیر پیشرفته محسوب می‌شود.

بر واضح است که پرداختن به مقوله برنامه‌ریزی فرهنگی با توجه به چالش‌هایی که در این حوزه وجود دارد، نمی‌تواند خالی از ایراد باشد لذا خواهشمند است صاحب‌نظران با ارائه پیشنهادها و اصلاحی خود موجب ارتقای کیفیت کتاب حاضر را فراهم آورده و با رویکرد تحلیلی و انتقادی خود مولف را هر چه بیشتر در غنا و ارتقای این کتاب یاری دهند.

کتاب حاضر که در جهت نیاز دانشجویان برای درس برنامه‌ریزی فرهنگی طراحی و تدوین شده است شامل چهار فصل برنامه‌ریزی - اصول، مبانی، مراحل و انواع برنامه‌ریزی - برنامه‌ریزی فرهنگی و اصول، مبانی، مراحل و انواع برنامه‌ریزی فرهنگی می‌باشد.

در اینجا سزاوار است که به حکم وظیفه اخلاقی و انسانی از مدیر محترم نشر ساکو جناب آقای غلامی که زمینه چاپ به موقع این اثر را فراهم نمودند، صمیمانه سپاسگزاری کنم و بیشاپیش از همه اسید مدیریت امور فرهنگی که با علاقه به مسائل فرهنگی با نقد و پیشنهادها سازنده خود زمینه رشد و ارتقای این کتاب را فراهم آورده و نارسایی‌ها و کمبودهای این اثر را به نویسنده یادآوری می‌شوند، قدردانی نمایم.

ما بدان مقصد عالی نتوانیم رسید هم مگر لطف شما پیش نهد گامی چند

نوریه شادالویی

زمستان ۱۳۹۶